

היום נלמד בעזרת ה'

עבודה זרה דף סב

פרק חמישי. משנה: השוכר את הפועל : עובד כוכבים ששכר את ישראל שיעשה עימו מלאכה בין נסך לשופכו מכלי לכלי, או להעביר חביות יין נסך ממקום למקום, השכר שקיבל היהודי אסור בהנאה. ומדובר בין נסך ממש ולא בסתם יינם.

שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת: אבל אם העכו"ם שכר את ישראל שיעשה עימו מלאכה אחרת (שאינה בין נסך), אפילו שהוא אמר לו להעביר חבית יין נסך ממקום למקום כל שכרו מותר, כיון שהוא משלם לו על המלאכה האחרת ולא על העברת החבית. ויבואר בגמ'.

השוכר את החמור וכו': השכר שמקבל היהודי מהגוי עבור השכרת החמור אסור בהנאה.

לגינו: 'לגין' הוא כד גדול.

נמרא: שאלה: מ"ט שכרו אסור? מדוע שכרו של הישראל (שעשה עם הגוי מלאכה בין נסך) אסור בהנאה?

אילימא וכו': אי אפשר לומר שהטעם הוא לפי שכיון שיין נסך אסור בהנאה לכן גם שכרו אסור בהנאה, שהרי פירות ערלה וכלאיים אסורים בהנאה ובכל זאת אם קידש בהם אשה הרי היא מקודשת, ונמצא א"כ שאיסורי הנאה דמיהם מותרים, וכל שכן ששכר הפעולה של ישראל מותר.

אלא הואיל ותופס את דמיו כעבודת כוכבים וכו': ואם תרצה לומר שהטעם הוא לפי שיין נסך 'תופס את דמיו' כעבודת כוכבים, כלומר שכיון שהיין התנסך לע"ז הרי הוא נחשב כע"ז עצמה שדמיה אסורים, וכיון שדמיו של היין אסורים לכן גם שכר פעולתו אסור, זה אי אפשר לומר, שהרי שביעית 'תופסת את דמיה' (= המוכר פירות שביעית, המעות שקיבל קדושים בקדושת שביעית כמו הפירות), ולמדנו במשנה במס' שביעית - האומר לפועל 'קח דינר זה ותלקוט לי בן' (= בשוויו) ירק

של שביעית היום', שכרו אסור, כלומר אסור לפועל להנות מהדינר לאחר זמן הביעור, אלא עליו לבערו בשביעית, אבל אם הוא אמר לפועל 'קח דינר זה ותלקוט לי ירק של שביעית היום' שכרו מותר, כיון ש'לקוט לי בו' משמעותו לשון מכירה, והמוכר פירות שביעית, המעות שקיבל קדושים בקדושת שביעית כמו הפירות, אבל 'לקוט לי ירק' משמעותו לשון שכירות, כלומר ששוכר אותו לעשות לו מלאכה שילקוט לו ירק ובתמורה הוא יקבל דינר בשכרו, וא"כ הדינר לא נתפס בקדושת שביעית.

נמצא שגם דבר ש'תופס את דמיו', שכר הפעולה לא נאסר, וא"כ גם אם יין נסך 'תופס את דמיו' הרי ששכר הפעולה לא נאסר, וא"כ מדוע שכרו של הישראל אסור?

תשובה: א"ר אבהו א"ר יוחנן הטעם ששכרו אסור, קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין וביין נסך.

שאלה: יין נסך הא דאמרן: כלומר 'יין נסך' זהו הדין שנשנה במשנתנו. אבל 'חמרין' מאי היא?

תשובה: דתניא: למדנו בברייתא - החמרים - (= אנשים המנהיגים חמור) שהיו מוליקים פירות שביעית על החמור, שכרן שביעית. ע"כ הברייתא.

הגמ' מבררת מה כוונת הברייתא שאמרה 'שכרן שביעית':

מאי 'שכרן שביעית' וכו': אי אפשר לומר שכוונת הברייתא שמותר לשלם להם את שכרם מפירות שביעית, שהרי אסור לפרוע את חובו מפירות שביעית, שנאמר לגבי שביעית "וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֵכֶלָה", "לאכלה" ולא לסחורה.

ואלא דקדוש וכו': ואם תרצה לומר שכוונת הברייתא שהשכר שהם מקבלים נעשה קדוש בקדושת שביעית, זה אי אפשר לומר, שהרי למדנו במשנה במס' שביעית (שהובאה לעיל) שהאומר לפועל 'קח דינר זה ותלקוט לי ירק של שביעית היום' (ולא אמר 'לקוט לי בו') שכרו מותר לפי שאינו נעשה קדוש בקדושת שביעית, וא"כ גם לגבי חמרים השכר שלהם לא נעשה קדוש בקדושת שביעית.

אביי מכאר את הברייתא:

אמר אביי: באמת כוונת הברייתא 'שכרן שביעית' שנותנים לחמרים את שכרם מפירות שביעית, ומה שהיה קשה לנו שהרי אסור לפרוע את חובו מפירות שביעית, זו לא קושיא, לפי שמדובר שהוא משלם לו 'בצד היתר', כלומר במתנת חינם, וכפי שלמדנו במשנה במס' מעשר שני - לא יאמר אדם לחבירו 'תעלה לי את הפירות הללו לירושלים, ובתמורה לכך תיטול מהם חלק', לפי שאסור לפרוע את חובו ממעשר שני, אבל מותר לו לומר לחבירו 'תעלה את הפירות לירושלים כדי שנאכל ונשתה יחד בירושלים', שבכך אין הדבר נראה שהוא פורע את חובו מפירות מעשר שני, אלא שהוא מזמין אותו לאכול מהפירות יחד בירושלים, והרי הם כמי שנותנים זה לזה מתנת חינם.

על פי זה מבאר אביי שכוונת הברייתא שבעל הבית אומר לחמרים 'הוליכו לי פירות אלו כדי שנאכל מהם יחד', ובכך מותר לו לשלם להם מפירות שביעית.

רבא מבאר את הברייתא:

ורבא אמר: באמת כוונת הברייתא 'שכרן שביעית' ששכרם קדוש בקדושת שביעית, ומה שהיה קשה לנו שהרי למדנו במשנה במס' שביעית (שהובאה לעיל) שהאומר לפועל 'קח דינר זה ותלקוט לי ירק של שביעית היום' (ולא אמר 'לקוט לי בו') שכרו מותר, זו לא קושיא, לפי שפועל המלקט פירות שכרו מועט ולא קנסו אותו חכמים ששכרו יהיה קדוש בקדושת שביעית, אבל חמרים ששכרם מרובה קנסו אותם חכמים ששכרם יהיה קדוש בקדושת שביעית. זה מה שאמר רבי יוחנן לעיל 'קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין'.

קושיא: ומתניתין: א"כ במשנתנו העוסקת בפועל שעשה מלאכה ביין נסך, מדוע קנסו אותו ששכרו אסור, והרי אמרת שפועל שכרו מועט ולא קנסוהו חכמים!?

תירוץ: חומרא דין נסך שאני: מחמת חומרת יין נסך קנסוהו חכמים אפילו ששכרו מועט.

*

איבעיא להו שכרו לסתם יינן מהו: גוי ששכר יהודי לעבוד בסתם יין של גוי (שאינו ידוע שהוא יין נסך), האם השכר שהוא משלם ליהודי אסור בהנאה? הספק

- האם מכיון שהאיסור של 'סתם יינם' חמור כמו יין נסך, שגם הוא אסור בהנאה, אם כן גם השכר שלו אסור בהנאה כמו שכר של יין נסך.

או מכיון שלענין טומאה 'סתם יינם' קל יותר מיין נסך, משום שיין נסך מטמא כטמא מת בכזית, ואילו סתם יינם מטמא רק בטומאת משקין ורק ברביעית. אם כן גם השכר של סתם יינם יהיה מותר בהנאה.

תא שמע דההוא גברא: מעשה באדם שהשכיר את הספינה שלו להוביל בה 'סתם יינם', ושילמו לו את שכרו בחיטים. הוא שאל את רב חסדא מה הדין של החיטים, ורב חסדא הורה לו לשרוף אותם ולקבור אותם באדמה. מוכח שגם שכר של סתם יינם אסור בהנאה.

שאלה: ולימא ליה בדרינהו: מדוע רב חסדא לא אמר לו שיפזר אותם ברוח? **תשובה:** אתו כהו לידי תקלה: אנשים יאספו אותם ויבוא לידי תקלה כשישתמשו בהם, משום שהם אסורים בהנאה.

שאלה: וליקלינהו וליבדרינהו: מדוע לא אמר לו לשרוף ולפזר ברוח, ומדוע הוא צריך לקבור אותם? **תשובה:** דלמא מזבלי בהו: יש חשש שיבואו לזבל את השדה עם האפר של החיטים.

שאלה: ולקברינהו בעינייהו, מי לא תנן 'אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה עליו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולם נקברים עמו': מדוע לא מספיק לקבור את החיטים כמות שהם באדמה? וכמו שכתוב במשנה לגבי חוטא שנענש במיתת בית דין, שקוברים את החפץ שאיתו הוא נענש באדמה. אם כן מוכח שלא חוששים לתקלה.

תשובה: התם דקא קברי בני דינא וכו': שם קוברים את החפצים בכית קברות של בית דין, ולכן אם יחפור מישהו באדמה וימצא את החפצים הוא יבין שהם שייכים למי שנהרג בבית דין והם אסורים בהנאה. אבל כאן אם יקברו את החיטים בסתם אדמה, יש חשש שמישהו יחפור ויגלה אותם והוא יחשוב שאדם שגנב אותם החביא אותם והוא ישתמש בהם.

*

דבי רבי ינאי: אנשי ביתו של רבי ינאי היו לוויים פירות שביעית מעניים, לפני שהגיע 'זמן הביעור' שלהם (כי לאחר שהגיע זמן הביעור של הפירות, הם אסורים). ומחזירים להם בחזרה פירות של שנה שמינית (שצמחו בשנה שלאחר השמיטה). ולכאורה יש כאן בעיה, כי בעצם הפירות של השנה השמינית ניתנים תמורת הפירות של שביעית, ולכאורה קדושת שביעית אמורה לחול עליהם.

שאלו את רבי יוחנן, והוא הורה שהם נוהגים כראוי. משום שהפירות של שמינית אינם 'חליפין' של פירות שביעית, כי הם לא החליפו אותם זה בזה, אלא לאחר שהם אכלו את הפירות של שביעית הם נתנו להם פירות אחרים של שמינית, וקדושת שביעית אינה חלה עליהם.

והוסיף רבי יוחנן שאותו מקרה 'באתנן' גם כן יהיה מותר. (אתנן - הנותן טלה לזונה בשכרה, אסור להקריבו לקרבן). אם הוא בא עליה ואחר כך נתן לה את הטלה, הוא מותר להקרבה. כי רק אם הוא נתן לה אותו בשעת ביאה הוא נחשב ל'אתנן', אבל אם נתן לה אותו לאחר מכן זוהי 'מתנה' בעלמא. וכפי שכתוב בכרייתא להלן.

דתניא נתן לה ולא בא עליה, בא עליה ולא נתן לה אתננה מותר.

קושיא: נתן לה ולא בא עליה' פשיטא! כיון דלא בא עליה, מתנה בעלמא הוא דיהיב לה.

קושיא נוספת: ותו, 'בא עליה ולא נתן לה', הא לא יהיב לה ולא מידי! וכיון דלא נתן לה מאי אתננה מותר? הרי הוא לא נתן לה כלום, ואין כאן כלל אתנן.

תירוץ: אלא הכי קאמר 'נתן לה ואחר כך בא עליה' או 'בא עליה ואחר כך נתן לה' אתננה מותר: החלק השני שייך לענייננו. אם בא עליה ואחר כך נתן לה את האתנן, הוא מותר להקרבה. כנ"ל.

קושיא: נתן לה ואחר כך בא עליה', לכי בא עליה ליחול עלה איסור אתנן למפרע: מדוע כאשר הוא בא עליה לאחר מכן, לא חל האיסור למפרע? הרי הוא נתן לה את האתנן מראש על מנת הביאה.

תירוץ: אמר רבי (אליעזר) כשקדמה והקריבתו: מדובר שעוד לפני הביאה היא כבר הספיקה להקדיש את הטלה ולהקריב אותו לקרבן.

קושיא: היכי דמי? אי דאמר לה וכו': איך מדובר? אם מדובר באופן שנתן לה את הטלה ואמר לה 'קני לך אותו מעכשיו', פשיטא שהטלה מותר לקרובן משום שהוא לא נתן לה אותו בשעת ביאה, והרי זו מתנה בעלמא.

ואי דלא אמר לה וכו': ואם מדובר באופן שלא אמר לה 'קני לך מעכשיו', איך בכלל היא יכולה להקריב אותו? והרי אדם יכול להקדיש רק דבר שברשותו, והטלה הזו עדיין אינו ברשותה עד הביאה.

תירוץ: אלא דאמר לה 'להוי גביך עד שעת ביאה, ואי מיצטריך לך קני מעכשיו': מדובר שהוא אמר לה 'הטלה יהיה אצלך עד זמן הביאה, אבל אם תצטרכי אותו אני מקנה לך אותו מעכשיו'. ועל כך באה המשנה לחדש, שמכיון שהוא הוסיף את התנאי שאם תצטרך אותו הוא יהיה קנוי לה מעכשיו, אם היא הקדימה והקריבה אותו, הרי זו מתנת חנם ולא אתנן.